

Мирко Обрадовић

СТРАБОН ИЗ АМАСИЈЕ

Историчар и географ

VII књига Страбонове *Географије*
Превод и коментари

 EVOLUTA

О ПИСЦУ И ЊЕГОВОМ ДЕЛУ

І СТРАБОНОВ ЖИВОТ

Као што је случај и са неким другим важним античким писцима, податке о Страбоновом животу црпимо готово искључиво из његовог дела. Иако у уводу своје *Географије* себе не представља, како је то традиција грчке прозе још од времена првих историчара и путописаца Хекатеја и Херодота, он ипак, на многим местима у тексту, пружа довољно података о себи који омогућавају да створимо слику о његовом животном путу барем у основним цртама. Страбон је намеравао да у монументалној *Географији* опише сав себи познат насељени свет, и зато је дао драгоцене податке и о свом родном крају. Описујући у XII књизи *Географије* север Мале Азије и крајеве уз Црно море, представља и град Амасију у данашњој Турској и напомиње да је ту рођен (XII 3, 15; XII 3, 39). Амасија (ή Ἀμάσεια) је град подигнут у долини реке Ирис на удаљености од осамдесетак километара од јужне обале Црног мора у централном делу историјске области Понт, у старини познате и као Кападокија на Понту. Зато писац Јосиф Флавије на више места у својим „Јудејским старинама” (*Antiquitates Judaicae* XIII 286; XIV 35; 104; 111; XV 9) назива Страбона управо Кападокијцем (Στράβων ὁ Καππάδοξ). Амасија је била престоница хеленистичке Понтске краљевине од њеног оснивања око 300. године пре н. е. па све до времена док Синопа, стара грчка колонија на обали Црног мора, није прешла у руке понтских краљева (после 183. године пре н. е.). Град Амасија је задржао свој значај и након што је Синопа постала престоница Понтске краљевине. Налазио се на раскрсници важних путева у северном делу Мале Азије, био је добро утврђен (остаци античких фортификација се и данас могу видети), а ту су сахрањивани и понтски краљеви у својеврсним гробницама утиснутим у стени. Страбон, не без поноса, описује своју отаџбину Амасију као град добро утврђен бредима и кулама који је подигнут у дубокој и плодној долини реке Ирис, окруженој високим литицама (XII 3, 39). Тај град је освојио римски војсковођа Луције Лициније Лукул 70. године пре н. е. и његова територија је касније ушла у састав новоосноване римске провинције Битинија и Понт. Ови догађаји десили су се не много пре Страбоновог рођења, а град Амасија се и под Римљанима развијао као центар овог дела Анатолије.

Из три мање дигресије у Страбоновој *Географији* сазнајемо занимљиве податке о његовим прецима, као и о везама његове породице са владарима Понтске краљевине. Дорилај, чукундеда Страбон по мајчиној линији, из града Амисоса на обали Црног мора, био је поверљиви човек понтског краља Митридата V Еуергета (владао од 152. до 120. год. п. н. е.). Краљ је 121. годи-

не пре н. е. послао Дорилаја да за њега регрутује најамнике по Тракији, Хеллади и на острву Криту. Чувши током своје мисије да је краљ Митридат V убијен (120. год.), Дорилај одлучи да остане у Кнососу на Криту где је убрзо, како извештава Страбон, засновао породицу (X 4, 10). Његов син Лагета касније се вратио у Понтску краљевину на позив свог рођака и брата од стрица, једног другог Дорилаја, Филетеровог сина, који је у међувремену постао миљеник краља Митридата VI Еупатора и био један од најмоћнијих људи у држави. Поменути Лагета, Дорилајев син, Страбонов је прадеда, а ћерка овог Лагете била је, дакле, баба нашег географа са мајчине стране. Ту се везе са краљевском породицом не завршавају. И породица Страбоновог деде по мајци била је угледна, а једног њеног представника, Моаферна, Митридат VI Еупатор је именовано за свог намесника у Колхиди (XI 2, 18). Брат овог Моаферна, чије име не знамо, а који је такође био угледан човек и Страбонов деда по мајци, у току Трећег римског рата с Митридатом VI (вођен од 74. до 64. год. п. н. е.) и Лукуловог похода на Исток, сматрајући да је отпор Римљанима узалудан, предао је римском војсковођи Лукулу петнаест понтских тврђава. Није, међутим, за ову услугу добио обећану награду од Римљана и потврду Сената, јер новоименовани римски заповедник и вођа похода Гнеј Помпеј, у сталном сукобу са својим претходником, није хтео да призна Лукулова обећања и чак је Лукулове помагаче сматрао сопственим непријатељима (XII 3, 33). О Страбоновим прецима са очеве стране не знамо ништа, а то што писац о њима ћути могло би да се протумачи тако да се радило о људима нижег ранга у друштвеној хијерархији Понтске краљевине. Оправдано се сматра да вероватно не би пропустио прилику да бар дигресијом и неким узгредним податком, као у наведеним случајевима у вези са прецима по мајчиној линији, спомене и очеве претке и положаје које су досезали да су се ови ма у чему истицали.

Када је овде на самом почетку било говора о Страбоновом родном граду, то што није одмах наведена и година његовог рођења, како се то обично излаже у сличним уводима и животописима, не значи да је реч о случајној омашци. За такав приступ постоји више разлога. Први и основни је тај што смо за Страбона, као уосталом и за већину осталих писаца у старини, у стању једино да одредимо приближну годину рођења и смрти. Други је тај што се и до те приближне године пишевог рођења, као и смрти, може доћи само на основу посредних података из његовог дела. Идући трагом ових, често сасвим узгредних података, научници су дошли до вероватне године Страбоновог рођења, па се тако у савременој литератури најчешће може наћи податак да је географ из Амасије могао бити рођен око 64/63. године пре н. е., а да је умро двадесетих година I века наше ере, за владавине римског цара Тиберија (владао од 14. до 37. године н. е.). То би у укупним бројкама давало животни век од приближно деведесет година, што је за античке прилике

права реткост. Ако се има у виду да је Страбон и у последњим годинама живота још радио на свом делу, допуњавао га и дотеривао, можемо само претпоставити да је и у физичком и у умном погледу доживео дубоку, али и здраву и крепку старост.

За наведено временско одређење Страбоновог животног века може се извесно наћи основа у подацима из самог његовог дела. Наиме, поједине догађаје из свог времена или оне који су непосредно претходили његовом рођењу, сам писац одређује непрецизним временским изразима попут „за нашега доба” (καθ’ ἡμᾶς или ἐφ’ ἡμῶν), „мало пре нашег времена” (μικρὸν πρὸ ἡμῶν), „у време наших очева” (ἐπὶ τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων), „недавно” (νεωστὶ) и слично. Анализирајући ове временске изразе у делу, научници су још одавно уочили да, хронолошки посматрано, најраније податке окарактерисане изразима попут „за нашега доба” писац користи када говори о времену Помпејевог уређења Мале Азије и организације провинције Битинија и Понт након коначне победе над Митридатом VI Еупатором 64/63. године пре н. е. Одатле и закључују да би се Страбон могао родити управо те 64. или недуго после ове године. У прилог томе се могу навести још неки аргументи. Пишчево име није грчко, већ латинско, и представља римски когномен (*cognomen*) настао од надимка који се односи на телесни и физички недостатак тако именоване особе у значењу „разроки” (уп. израз *στραбизам* који се користи и у савременој медицини као стручни назив за разроконост). Чињеница да један грчки писац (а Страбон себе, без сумње, сматра Хеленом) носи римско име (истина не гентилно, родовско, већ надимак којим је означавано и римско породично име у оквиру једног генса) могла би да укаже на начин и на време када су Страбон и чланови његове породице стекли римско грађанско право. Више истакнутих, али и оних мање познатих, Римљана из времена републике носило је име *Strabo* („Разроки”) као надимак или као део породичног имена (*cognomen*). Међу њима су, на пример, били и Јулије Цезар Страбон (*Iulius Caesar Strabo*), политичар с почетка I века пре н. е. и рођак великог Јулија Цезара, али и Гнеј Помпеј Страбон (*Cn. Pompeius Strabo*), римски конзул за 89. годину пре н. е. и отац Гнеја Помпеја Великог. Ако се узме за извесно да је географ Страбон рођен око 64. године пре н. е. и да је то своје „необично” име могао да добије већ на рођењу, привлачном се чини претпоставка да је управо Помпеј Велики био заслужан што су чланови Страбонове породице стекли право римског грађанства, а да су ови са своје стране, из захвалности према, у том тренутку, неоспорном „господару Истока”, именовали тек рођено дете породичним именом његовог оца. Тако би се и време Страбоновог рођења и његово лично име довели у везу са боравком Гнеја Помпеја на истоку и мерама које је овај римски државник предузео у тим крајевима (Мала Азија, Сирија) после победе над понтским краљем Митридатом VI Еупатором.

Како се име Страбон (латински *Strabo*) као надимак и когномен јавља и у другим римским породицама, на исти начин би се име нашег географа могло тумачити као резултат тесних веза пишчеве породице и самог Страбона са другим истакнутим Римљанима онога доба. О везама са неким угледним и утицајним Римљанима и Страбон сведочи непосредно у свом делу. Ту најпре мислимо на Елија Гала (*Aelius Gallus*), моћног и утицајног Страбоновог римског пријатеља (о њему детаљније у глави II). Овај је Елије Гал имао блиске породичне везе са преторијанским префектом Сејом Страбоном (*Lucius Seius Strabo*), а чак је и његовог сина усвојио. Тај син је под царем Тиберијем такође обављао службу префекта преторија и остао добро упамћен у историји као озлоглашени Сејан (заправо *Lucius Aelius Seianus*). Одатле и претпоставка да разлоге за давање имена Страбон географу треба тражити у везама са овим моћним римским породицама. Али у обзир исто тако могу, на пример, доћи и Публије Сервилије Исаурик (*P. Servilius Isauricus*) и припадници његове породице, утицајног римског рода Сервилија. Сервилије Исаурик био је конзул за 79. годину пре н. е. и до своје смрти, 44. године пре н. е., био је један од најугледнијих римских политичара. Страбон наводи (XII 6, 2) да је у младости имао прилику да сретне старог Исаурика или његовог истоименог сина, што би можда могло да укаже да су Страбон и његова породица имали заштитнике у једној од највиђенијих римских породица онога доба. У том светлу није, изгледа, без значаја ни то што је један од припадника овог рода Публије Сервилије Страбон (*P. Servilius Strabo*) такође носио когномен Страбон. Занимљиво је да баш овога Сервилија Страбона као свог пријатеља спомиње Цицерон 51. године пре н. е. и доводи га у везу са малоазијским градом Нисом (*Cic. Fam. XIII 64*). А управо је Ниса, град у Карији, место где је географ Страбон провео значајан део свога одрастања и школовања. Да ли је то довољно да се и његово лично име повеже са когноменом потврђеним у породици угледних Сервилија? Одговор на ово питање вероватно никада нећемо моћи да дамо са сигурношћу, тако да и ова теорија о пореклу географовог необичног имена остаје, баш као и оне претходно наведене, само у домену претпоставке. Уосталом, нигде у сачуваним изворима нема ни наговештаја да би Страбоново гентилно име (*nomen*) као римског грађанина могло бити Елије (*Aelius*), Помпеј (*Pompeius*) или, опет, Сервилије (*Servilius*).

Ако се вратимо години Страбоновог рођења, не могу се за тврдњу да је он рођен око 64. године пре н. е. узети као поуздани подаци сачувани код неких познијих писаца. Такав је, на пример, навод код Атенеја у *Гозби софиста* (*Athen. XIV 657 F*) да је Страбон у VII књизи своје *Географије* забележио како је познавао филозофа Посејдонија (уп. фрагм. 61 VII књиге овде дате у преводу). Како је Посејдоније умро око 50. године пре н. е., да би Страбон уопште могао бити у прилици да упозна овог филозофа (или да слуша његова предавања као ученик на Родосу где се налазила Посејдонијева школа), морао је бити рођен 64.

или чак још неколико година пре тога. Очигледно је да је Страбон на поменутом месту погрешно цитиран и да податак није веродостојан. Страбон је, без сумње, добро познавао Посејдонија, али не славног научника и филозофа лично, већ његова дела, којима се служио као једним од својих најважнијих извора у писању *Географије* (в. главу V *Страбонови извори*). Питање је такође колику тежину треба дати и већ наведеној Страбоновој белешци (XII 6, 2) да је он лично имао прилику да види (εἶδομεν) славног римског државника Сервилија Исаурика, који је умро 44. године пре н. е. у Риму у дубокој старости. Иако је могуће да је Страбон још као сасвим млад боравио у Риму или чак можда имао и прилику да види Исаурика током неке од његових посета Малој Азији, вероватније је да се Страбонов податак односи на Публија Сервилија Исаурика, сина претходно наведеног. Овај је, сасвим очекивано, од оца наследио и когномен Исаурик, а био је, између осталог, Цезаров колега у конзулату 48. године пре н. е., проконзул у провинцији Азији између 46. и 44. године, а поново 41. године конзул заједно са Марком Антонијем. И у том смислу податак није без значаја пошто, како је горе наведено, указује на могуће Страбонове везе са римским нобилитетом, у овом конкретном случају са угледном и политички утицајном породицом Сервилија Исаурика.

Известан број података из *Географије* указује да би Страбон могао бити рођен и деценију или чак две након те често навођене 64/63. године пре н. е. На основу чињеница и догађаја које писац спомиње у делу, а који се поуздано и прецизно дају датovati, произлази као сасвим сигурно да је Страбон још увек радио на својој *Географији* у време владавине цара Тиберија, односно након 14. године н. е. Уосталом, и у великом византијском лексикону Суда, где је Страбон грешком назван Стратоном из Амасије (s.v. Στράτων Ἀμασεύς), наводи се да је Страбон писац Тиберијеве епохе (γέγονεν ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος). Међутим, за писца за кога се претпоставља да је рођен око 64. године пре н. е., необично је, мада не и немогуће, да буде на врхунцу стварања рецимо око 20. године н. е., односно коју годину пре или након тога (цар Тиберије владао између 14. и 37. године н. е.). Ипак, подаци у *Географији* везани за прве године владавине цара Тиберија веома су карактеристични и несумњиво потврђују да је Страбоново дело још увек настајало у првој деценији Тиберијеве владавине: тако, на пример, прослава Германиковог тријумфа над Германима у Риму, о којој Страбон сведочи као да је био присутан догађају (VII 1, 4), може се са сигурношћу датovati у крај маја 17. године н. е. Да је рођен око 64. године пре н. е., Страбон би у време овог догађаја морао већ имати више од осамдесет година. Исте, 17. године н. е., западне делове Мале Азије је погодио снажан земљотрес, а нарочито су страдали велики градови у Лидији, Сард и Магнезија под Сипилом. Тај догађај Страбон бележи на неколико места у XII и XIII књизи своје *Географије* (XII 8, 18; XIII 3, 5; XIII 4, 8). Наглашава чак да је цар Тиберије доста учинио на обнови Сарда и других постра-

далих градова у овој регији (XIII 4, 8). Настајање појединих делова *Географије* може се померити бар још неколико година унапред. Страбон спомиње и мир у области Алпа који траје већ 33 године, рачунајући очигледно од Тиберијевог похода 15. године пре н. е. Говорећи о алпским племенима Карнима и Норицима, Страбон (IV 6, 9) закључује да су их „Тиберије и његов брат Друз током једног лета зауставили у њиховим бунтовничким упадима, па ево већ тридесет три године мирују и редовно плаћају порез”. Пошто је ова племена Тиберије коначно покорио у лето 15. године пре н. е., то у апсолутној хронологији даје лето 19. године н. е. као време када је настао или био уобличен овај део *Географије*. Нису то једини историјски догађаји из првих година Тиберијеве владавине који су добро познати Страбону, а који се могу поуздано датовати. Он такође зна и за смрт последњег краља Кападокије Архелаја (владао до 17. године н. е.), али и за претварање Кападокије у римску провинцију које је уследило након тога (XII 1, 4). Такође бележи и промену на престолу у Великој Јерменији из 18. године н. е. (XII 3, 39). Последњи историјски догађај који се може са сигурношћу датовати, а који Страбон спомиње у свом делу, односи се на смрт Јубе II, краља Мауретаније, 23. године н. е. (XVII 3, 17). Овај податак сигуран је знак да је Страбон још око 23. године н. е. (10. година Тиберијеве владавине) радио на својој *Географији* или бар исправљао и допуњавао рукопис. У складу с тим, он представља и *terminus post quem* за коначно уобличавање дела, али и за одређивање времена пишчеве смрти. На основу наведених података могло би се са великом вероватноћом претпоставити да је главнина Страбоновог географског дела уобличена после 14. године н. е. у првим годинама Тиберијеве владавине, а текст *Географије* је писац извесно дотеривао још 23. године, можда и коју годину након тога. Из тог разлога би и годину пишчевог рођења можда било најбоље тражити после те, често навођене, 64. године, а свакако пре краја прве половине I века пре н. е. На основу свега реченог, произлази да време Страбоновог рођења пада између, отприлике, 64. и 50. године пре н. е., а година смрти након 23. године н. е., што би било у складу и са другим изнетим чињеницама из пишчевог живота.

И о месту где је Страбон живео у својим позним годинама и где је умро, могу се само изнети претпоставке на основу података које нам је оставио у својој *Географији*. Неки истраживачи претпостављају да се вратио у родну Амасију, где је могао провести последње године живота. Други узимају за вероватно да је Страбон окончао живот у Риму, где је провео знатан део својих зрелих и стваралачких година и где је и уобличио и завршио своју *Географију*. Као што се горе споменути временски изрази у делу користе за одређење године пишчевог рођења, тако се и поједине прилошке одредбе за место, које писац понекад употребљава, узимају као могући показатељи за место где је *Географија* настајала. Изрази тога типа су „овде” (*ἐνθάδῃ*) и „ова-

мо” (дејро). Они могу да упуте на место где се писац налазио у време док је писао поједине делове свог волуминозног дела. Има случајева где је сасвим извесно да се пишчево „овде” односи на Рим. Такав је, рецимо, пример из VII књиге *Географије*, на месту где писац говори о свом савременику, германском краљу и римском савезнику Марободу. Страбон наглашава да је Маробод стекао наклоност Августа, док је као млад боравио „овде”, тј. у Риму (VII 1, 3). Одатле је једини могући закључак да је и Страбон боравио у Риму у време док је састављао овај део *Географије*. Не треба, ипак, искључити ни могућност да Страбон не говори о том догађају из личног искуства, већ да је, преузимајући податак из неког свог извора, ненамерно преузео и израз „овде”. Чињеница да је пишчев поглед на свет у знатној мери усмерен ка Риму и из правца Рима не треба да чуди. Да ли је то довољно да се претпостави да је баш живео у самом граду Риму и тамо стварао своје велико и волуминозно дело за које су му биле неопходне године или деценије рада? За некога ко пише географски опис читавог античког света на прелазу из старе у нову еру, Рим је неоспорно и у политичком и у географском погледу центар тог света, баш како се то наводи и у оној добро познатој изреци да „сви путеви воде у Рим”. Иако је та изрека први пут посведочена у средњем веку (*Omnes viae Romam ducunt*), она у знатној мери одражава и мишљење Страбонових савременика, као и славних претходника, попут историчара Полибија, да је Рим природни центар свег насељеног света и она спона која неизбежно спаја Исток и Запад и води јединству човечанства. Из тих разлога се не може узети за извесно да је Страбон своје дело начинио или завршио у Риму, као ни то да је у „вечном” граду дочекао и свој овоземаљски крај. Са сигурношћу се може рећи само то да је он у више наврата током свог живота боравио у Риму и да је о неким тамошњим догађајима сведочио из прве руке, као очевидац.

СТРАБОН ИЗ АМАСИЈЕ

VII КЊИГА ГЕОГРАФИЈЕ

1

1: Пошто смо се до сада бавили Иберијом, келтским и италским племенима, заједно са оближњим острвима, требало би у наставку говорити о осталим деловима Европе,¹ које смо поделили на одговарајући начин. Преостаје да се опишу оне области што се преко Рена² пружају у правцу истока све до Танаиса³ и улаза у Мајотиду,⁴ а затим и области између Адрије⁵ и левих обала Понта⁶ које затвара Истар,⁷ а на југу се протежу све до Хеладе и Пропонтиде.⁸ Ова река (Истар) дели поменуто област на два готово једнака дела и највећа је река у Европи.⁹ Она на свом почетку тече ка југу, а затим се окреће поново од запада ка истоку и Понту. Извире на крајњем западу Германије и близу, на око хиљаду стадија,¹⁰ од врха Адријатика,¹¹ а улива се у Понт недалеко од ушћа Тире¹² и Бористена,¹³ претходно благо скрећући на север.

Северно од Истра и источно од Рена и земље Келта шири се подручје насељено галатским и германским народима све до Бастарна¹⁴ и Тирегета¹⁵ и реке Бористена. Ту припадају и она племена што живе између ове реке (Бористена) и Танаиса и улаза у Мајотиду, која се у унутрашњости простиру све до Океана,¹⁶ а на другој страни заплускују их воде Понта. С друге стране јужно од Истра су племена Илира и Трачана, као и келтска и друга племена која су с њима измешана, све до Хеладе. Прво ћемо, међутим, да говоримо о областима с оне стране Истра, јер су једноставнија за описивање од подручја с друге стране исте реке.

2: Дакле, Германи држе земље које се налазе одмах преко Рена иза области Келта у правцу истока. Они се мало разликују од келтског племена, једино по још већем дивљаштву, висини и светлијој боји косе, док су у осталом сасвим слични и својим изгледом, обичајима, начином живота, управо су онакви каквим смо већ описали Келте.¹⁷ Зато ми се и чини да су им Римљани дали ово име, као да су тиме желели да кажу да су они прави Галати, јер *германи* (*germani*) на језику Римљана значи „прави”.¹⁸

3: Од ове области, први део је онај уз Рен — од извора ове реке па све до њеног ушћа. Овај западни појас, сасвим уз речну обалу, приближно одговара њеној ширини. Римљани су нека од племена што су живела уз реку преселили на земљу Келта,¹⁹ док су се друга, као Марси,²⁰ повукла у унутрашњост земље. Није их, дакле, преостало много на овом простору, укључујући ту и један део Сугамбра.²¹ Иза ових Германа настањених поред реке, долазе по реду остала племена што живе између Рена и Албија,²² реке која тече готово паралелно са Реном у правцу Океана, пролазећи на свом путу, као и Рен, кроз многе земље. На простору између ове две реке има и других пловних река (међу њима је и Амасија,²³ на којој је Друз победио Бруктере²⁴

у борби са бродовима²⁵), које исто тако теку од југа ка северу у правцу Океана.

Идући према југу, ово се земљиште (насељено Германима) постепено издиже и спаја са Алпима, образујући тако један планински ланац што се шири у правцу истока као да је део масива Алпа. Неки поменути подручја и сматрају за део Алпа због њиховог претходно наведеног положаја, као и због чињенице да су обрасла истом врстом шуме; међутим, надморска висина ових области не достиже висину Алпа. На овом планинском масиву налази се и Херкинијска гора.²⁶ Ту живе племена Свеба,²⁷ од којих нека, као Квади,²⁸ и станују у унутрашњости шуме. На подручјима која су запосели Свеби је и Бојемон,²⁹ Марободов краљевски посед,³⁰ где је он, поред осталих племена, преселио и своје саплеменике Маркомане.³¹ Маробод је, након свог повратка из Рима, од обичног човека стао на чело државне управе, пошто је, као млад боравећи овде,³² стекао наклоност Августа. По повратку је преузео власт над наведеним племенима, а својој држави припојио је и земље великог народа Лугија,³³ затим Зума,³⁴ Гутонаца,³⁵ Мугилонаца,³⁶ Сидонаца,³⁷ такође и Семнонаца,³⁸ великог племена народа Свеба.

Што се тиче Свеба, нека племена овог народа живе, као што рекох, у Херкинијској гори, а друга изван поменутог шумског појаса, граничећи се с Гетима.³⁹ Свеби су највећи германски народ, пошто се простиру на подручју од Рена до Албија, а један њихов део, као што су племена Хермондора⁴⁰ и Лангобарда,⁴¹ настањује и простор с друге стране Албија. Ова су пак племена данас до последњег човека протерана са својих подручја, па су уточиште потражила на другој страни реке.⁴²

Оно што је заједничко свим народима у овом делу света је лакоћа са којом мењају своја станишта; разлози за то леже у простом начину живота који воде, пошто не обрађују земљу и не складиште храну, већ станују у колибама, живећи од данас до сутра. А храну понајвише добијају од домаћих животиња које узгајају, као и Нوماди,⁴³ па још угледајући се на ове, имовину товари на кола и крећу се са својим стадима у правцу који изабере.

А постоје и друга, још заосталија германска племена: Херусци,⁴⁴ Хати,⁴⁵ Гамабриви⁴⁶ и Хатуарији,⁴⁷ док у близини Океана живе Сугамбри, Хауби,⁴⁸ Бруктери, Кимбри,⁴⁹ Кауки⁵⁰ и Каулки,⁵¹ Кампсијани⁵² и многа друга. Реке Бисургис⁵³ и Лупија⁵⁴ теку у истом смеру као и река Амасија, а Лупија је шест стотина стадија удаљена од Рена и протиче кроз земљу Малих Бруктера.⁵⁵ У Германији је и река Сала,⁵⁶ где је смрт нашао Друз Германик, након што је успешно привео крају ратне операције на простору између Сале и Рена.⁵⁷ Он не само да је покорио већину племена, већ је овладао и острвима у близини обале, међу којима и острвом Бирханисом,⁵⁸ које је заузео након опсаде.

4: Ова су племена постала позната по својим ратовима са Римљанима, када су се или покорила римској власти, а након тога се поново побунила,

или су сасвим напустила области које су насељавала; а била би нам још боље позната да је Август допустио својим војсковођама да пређу реку Албиј и ударе на оне Германе који су се иселили у крајеве с друге стране реке. Међутим, он је сматрао да ће далеко успешније водити рат у близини граница и ако држи у миру племена која живе с друге стране Албија, не дајући им повода да се удруже са преосталим његовим противницима.⁵⁹

Рат су започели Сугамбри који живе близу Рена са својим вођом Мелонном.⁶⁰ Од њих су вођство у рату преузимала друга племена и у различитим временским периодима, стављајући се прво на чело осталима, а затим је и њихова власт била обарана; на крају би се иста племена опет побунила, остављајући на цедилу и таоце које би предали и не поштујући дату веру. Против оваквих људи неповерење је од велике користи, јер они који су им веровали највише су себи нашкодили, као што се то десило са Херусцима и њиховим поданицима, на чијој су земљи на превару, кршећи постигнути споразум, уништене три римске легије на челу са заповедником Квинтилијем Варом.⁶¹ Међутим, сви они су кажњени за овакво понашање и омогућили су млађем Германику величанствени тријумф,⁶² у коме су као робље у победоносној поворци међу најистакнутијим мушкарцима и женама вођени и Сегимунт,⁶³ Сегестов⁶⁴ син и поглавица Херуска, као и његова сестра, а жена Арменија⁶⁵ — главнокомандујућег војске Херуска у време када је због кршења уговора страдао Квинтилије Вар, а који још и сада наставља да води рат; име ове Арменијеве жене било је Туснеда,⁶⁶ а са њом је вођен и њихов трогодишњи син Тумелик.⁶⁷ Ту су још били и Сеситак, син Сегимера и поглавица Херуска, и његова жена Рамида, ћерка Укромира, поглавице Хата,⁶⁸ затим, од Сугамбра је био присутан Деудорикс, син Баиторикса, Мелоновог⁶⁹ брата. А Сегест, Арменијев таст, који се од почетка противио намерама свога зета, искористио је прву прилику да пређе на другу страну и био је присутан као почасни гост док су у тријумфалној поворци вођени његови најмилији. У поворци су такође вођени Либес, свештеник Хата, као и други заробљеници из потучених племена Каулка, Кампсијана, Бруктера, Усипа,⁷⁰ Херуска, Хата, Хатуарија, Дандута,⁷¹ Тубаната.⁷²

Рен је удаљен око три хиљаде стадија од Албија за некога ко се држи правог пута.⁷³ Међутим, неопходно је да се иде заобилазним путем који кривуда кроз мочварне пределе и шуме.

5: Херкинијска гора је веома густа и са високим дрвећем, а захвата обимом велики простор унутар кога су области природно заштићене. У њеном средишту се налази земља веома погодна за насељавање о којој смо већ говорили.

У близини Херкинијске горе су и изворишта Истра и Рена, а између њих се налазе једно језеро⁷⁴ и мочваре настале изливањем Рена. Обим језера износи више од шест стотина стадија, а дужина пловидбе с једног на други

крај језера приближно две стотине.⁷⁵ На језеру постоји и острво које је Тиберије, сукобивши се бродовима са Винделицима, користио као базу.⁷⁶ Ово језеро се налази јужно од извора Истра, тако да када се из келтске земље крене у правцу Херкинијске горе, потребно је прво прећи преко језера, па затим и преко Истра, да би се онда до Херкинијске горе путовало готово без напора преко висоравни. Идући од језера, Тиберије је, након само дана хода, видео изворишта Истра.

Земља Рета⁷⁷ једним делом допире до обале језера, а већим делом језеро окружују области Хелвећана⁷⁸ и Винделика. Иза ових области <пружају се земља Норика>⁷⁹ и опустела подручја Боја.⁸⁰ Сва наведена племена по реду до Панонаца⁸¹, а посебно Хелвећани и Винделици, насељавају висоравни. С друге стране, Рети и Норици шире се све до прелаза преко Алпа и нагињу ка Италији, граничећи се, једни са Инсубрима,⁸² а други са Карнима⁸³ и са обалашћу око града Аквилеје.⁸⁴

Поред Херкинијске, постоји још једна велика гора — Габрета.⁸⁵ Налази се са ове стране земље Свеба, док се Херкинијска гора, коју такође држе Свеби, протеже северном страном.

2

1: Што се Кимбра тиче, казивања о њима или су нетачна, или лишена сваке мере. Тако се, на пример, не може прихватити да је разлог што су Кимбри постали скиталачки и пљачкашки народ то што је полуострво које су насељавали захватио велики талас плиме, па су због тога били истерани из својих станишта. Та они и данас држе земљу коју су поседовали и раније, а послали су Августу на дар свој најсветији котао, искајући пријатељство и опроштај за раније поступке; отпловили су својој кући, тек пошто се изашло у сусрет њиховим молбама.¹ А смешно је и претпоставити да их је једна таква природна и вечита појава, која се понавља два пута дневно, подстакла да напусте своју земљу.

Изгледа измишљена и тврдња да је једном приликом дошло до великог таласа плиме, јер када се Океан тако нагне, водостај се и подиже и спушта, а то се дешава редовно и периодично. Није у праву ни онај што је устврдио да су Кимбри дигли оружје на плиму; такође није тачно ни да Келти, ради казивања властите храбрости, допуштају да им таласи уништавају куће, да би их затим поново градили, и да им више људи гине од воде него у рату, како каже Ефор.² Редовне плиме и осеке и чињеница да један део земље тада бива поплављен нису могле да спрече оваква наклапања. Тако испада да, иако је реч о нечему што се дешава два пута свакога дана, Кимбри нису схватили да су плима и осека природне и безопасне појаве, које се, поред тога, не догађају само њима, већ и свим другим народима насељеним поред Океана; није ли један овакав закључак сасвим невероватан?

Ни Клитарх³ није у праву, јер каже да су коњаници одјахали, видевши како се море диже, али да су се у бекству нашли готово окружени водом. Ми данас знамо да се плима не креће таквом брзином, већ море неприметно напредује. Знамо и да се то дешава сваки дан, што је јасно сваком ко се приближава мору, чак и пре него што осмотри појаву, која, дакле, није могла изазвати такав страх код Кимбра да побегну, како би било у случају да се то догодило изненада.

2: Посејдоније⁴ с правом критикује историчаре који пишу овакве ствари, а није без основа ни његова претпоставка да су Кимбри, као пљачкашки и скиталачки народ, предузели поход чак до Мајотиде и да је по њима Боспор назван „Боспор кимеријски”,⁵ пошто су Кимбре Хелени називали Кимеријцима.⁶

Посејдоније још каже да су Херкинијску гору раније насељавали Боји, а да су на ту област ударили Кимбри; међутим, када су их Боји одбили, спустили су се на Истар код Скордиска Галата,⁷ а затим напали и Теуристе или Тауриске⁸ (такође Галате), као и Хелвећане, народ мирољубив и богат златом. Али, када су Хелвећани видели да богатство које су Кимбри стекли пљачком превазилази њихово, већина их је, а посебно племена Тигирена и Тојгена, кренула даље заједно са Кимбрима. Римљани су их, међутим, све уништили, како Кимбре тако и оне који су им се придружили, што приликом упада у Италију након преласка Алпа, што у сукобу с друге стране Алпа.⁹

3: Код Кимбра постоји и следећи обичај: уз њихове жене, које их прате у ратним походима, иду и седокосе свештенице, задужене за прорицања; хођају босоноге, обучене у бело са ланеним огртачима причвршћеним копчама и бронзаним појасевима. Наоружане мачевима, крећу се са ратним заробљеницима кроз логор. Пошто би заробљеницима на главу ставиле венац, водиле би их до једног бакреног котла запремине око двадесет амфора.¹⁰ Ту су стајале и лестве уз које би се једна од свештеница попела и, нагнута над котлом, клала би сваког заробљеника којег јој подигну. И тако, док би једна прорицала на основу крви која се сливала у котао, остале свештенице су расецале тела и, пошто би прегладале утробе, гласно би најављивале победу свога народа.¹¹ А док траје битка, ударале би по кожама развученим преко арњева кола и на тај начин производиле велику буку.¹²

4: Од германских су племена, као што рекох, најсевернија она што живе на обали Океана. Позната су нам она племена што држе простор почевши од ушћа Рена све до ушћа Албија, а од тих племена најпознатија су Сугамбри и Кимбри.

Међутим, земље уз Океан с друге стране реке Албија потпуно су нам непознате. Штавише, не знамо да је ико у прошлости опловио крајеве уз Океан источно од Албија па све до улаза у Каспијско море.¹³ Ни Римљани нису продрли у области с оне стране Албија. Исто тако, нико није овим краје-

вима прошао копненим путем. Међутим, на основу нагиба земље и удаљености упоредника, јасно је да ће неко ако настави да путује у правцу истока, доћи у област око реке Бористена и у крајеве северно од Понта. Али, ко то обитава иза Германије и даље од земаља које се пружају непосредно иза Германије? Да ли ту треба тражити Бастарне, како већина писаца претпоставља, или друге народе између њих, било да су то Јазиги¹⁴ и Роксолани,¹⁵ или нека друга номадска племена која живе стално у покрету на својим колима, није лако рећи. Исто тако, нисмо сигурни ни да ли поменути племена насељавају сву земљу до Океана, или је један део ненасељен због хладноће или из неког другог разлога. Могло би се поставити и питање да ли је још неки људски род запосео простор између мора и источних Германа.

За нас су непознаница и земље осталих народа на северу. Не познајемо ни Бастарне ни Сауромате, а непознати су нам и народи што живе изнад Понта; не знамо ни колико су њихове земље удаљене од Атлантског мора, нити да ли се уопште и протежу до њега.

3

1: Јужни део Германије с оне стране Албија уз саму реку држе Свеби. Недалеко одатле пружа се земља Гета, у почетку обухватајући само уски појас, који се протеже на југу до Истра, а на северу до планинских предела Херкинијске горе. Земља Гета, дакле, захвата једним делом и планинске области, а шири се ка северу све до земље Тирегета. Нисмо, међутим, у стању да одредимо прецизне границе.

Услед недовољног познавања поменутих области, пажњу су на себе скренули они писци што приповедају о митским Рипајским планинама¹ и Хиперборејцима,² као и Масалијац Питеја са својим измишљотинама о областима поред Океана, које је користио под изговором да истражује небеске појаве и математику.³ Дела оваквих писаца ваља занемарити. Исто тако, кад Софокле као трагички песник говори за Ореитију да ју је подигао Бореја и носио „преко мора цела на крај света до извора ноћи и небеског свода и Фебовог старог врта”,⁴ његово казивање није значајно за нашу тему и треба га оставити по страни, као што то чини и Сократ у *Фегру*.⁵ Ограничимо се зато у нашем казивању само на оно што је поуздана предаја, како она стара, тако и у делима савремених писаца.

2: Хелени су Гете сматрали за Трачане. Гети су живели с обе стране Истра, исто као и Мизи, који јесу Трачани, а које данас зову Мезима.⁶ Од њих су се одвојили и они Мизи⁷ који данас живе између Лиђана,⁸ Фрижана⁹ и Тројанаца.¹⁰ Па и сами Фрижани су Бриги,¹¹ трачки народ, као и Мигдонци,¹² Бебрици,¹³ Маидобитини,¹⁴ Битини¹⁵ и Тини,¹⁶ а сматрам да су Трачани и Маријандини.¹⁷ Сви ови народи су напустили Европу, док су Мизи делом остали.

Чини ми се да је Посејдоније у праву што претпоставља да Хомер мисли на европске Мизе, хоћу рећи оне у Тракији, када каже: „а сам поново окрену натраг цаклеће очи, издалека мотрећ⁷ земљу Трачана, узгајивача коња, и Миза, вештих у борби прса у прса”.¹⁸ Јер, ако се прихвати да Хомер има у виду азијске Мизе, то би онда имало далекосежне последице. Када би неко стихове у којима се каже да је Зевс окренуо поглед од Тројанаца ка трачкој земљи схватио тако да је њима обухваћена и земља Миза који нису далеко од Троаде, већ се са њом граниче и живе у суседству Тројанаца и са једне и са друге стране, а одвојени су од Тракије широким Хелеспонтом,¹⁹ тај би помешао континенте, не разумевајући *Песников* израз. Наиме, израз „поново окрену” управо значи „унатраг окрену”, јер ако неко из Троје преноси поглед на оне што станују иза или са стране од Тројанаца, он гледа напред, а не уназад. А доказ за то су и стихови што следе, где је *Песник* Мизима придружио Хипемолге, Галактофаге и Абије,²⁰ који нису ништа друго до Скити номади,²¹ што живе на својим колима, и Сармати. Та и данас ови народи живе измешани са Трачанима и Бастарнима, већим делом с оне стране Истра, али и са ове стране реке. А мешају се с њима и келтска племена Боји, Скордисци и Таурисци. Скордиске неки писци називају и Скордистима,²² а за Тауриске користе и облике Теурисци и Тауристи.

3: Посејдоније каже за Мезе да се у исхрани из религиозних разлога уздржавају од употребе живих бића, па тако и од меса домаћих животиња. Хране се медом, млеком, сиром,²³ и живе мирно, због чега их називају богобојажљивима и „аскетама” (*kapnobatai*).²⁴ Има неких Трачана који живе без жена, а називају их „Оснивачима” (*Ktistai*)²⁵ из поштовања што су посвећени боговима и што живе лишени страха. Све ове народе заједно *Песник* назива честитим Хипемолзима, Галактофагима и Абијима, најправеднијим људима. А Абије зове тако највише зато што ови живе без жена, јер је живот лишен жена пуст; тако *Песник* и за Протесилајеву кућу каже да је половична, јер је остала пуста лишена свога господара.²⁶ А за Мизе каже и да су вешти у борби прса у прса, пошто су као добри ратници непобедиви. Зато би требало да у тринаестом певању, додаје Посејдоније, уместо „Мизи, вешти у борби прса у прса”, стоји „Мези, вешти у борби прса у прса”.

4: Међутим, није од користи дирати у читање које се одомаћило после толико година. Много је вероватније да су се Мези првобитно звали Мизи, а да су своје садашње име добили касније. А што се изрази „абији” тиче, којим су означени они што су лишени жена, он би боље пристајао људима који живе без огњишта као номади на својим колима. Како се неправде највише чине око имовинских спорова и услед велике привржености материјалним вредностима, природно је да се људи као Абији, што живе једноставно са малом имовином, назову „најправеднијим”. Тако су и филозофи, стављајући праведност као особину одмах до умерености, тежили самодовољности и скромном

животу као највишем идеалу; овакво прекомерно схватање је неке од њих одвело и киничком начину живота.²⁷

Не стоји, међутим, тврдња да *Лесник* хоће да нагласи да ови људи живе без жена, поготово не ако се ради о Трачанима, а посебно Гетима. Погледај само шта о њима каже Менандар,²⁸ не измишљајући, већ преузевши, по свој прилици, податак из неке историјске студије: „Сви Трачани, а понајвише ми Гети (и сâм сам поносан што припадам том народу), нису баш много умерени”. Мало ниже наводи и примере њихове неумерености према женама: „У нас никог нема без десет или једанаест жена, а неки имају и дванаест и више. Али, када неког задеси смрт а да не стигне да се ожени са више од четири или пет жена, оплакују га људи као несрећника, кукавца и неожењена.”²⁹

Са овим се слажу и други писци. Није, дакле, вероватно да исти они људи који сматрају кукавним живот без много жена, једнако цене као вредан и праведан живот потпуно лишен жена. А сматрати за богобојажљиве и аскетске оне који су лишени жена сасвим противречи и општим ставовима, пошто сви мисле да су жене управо те које предњаче у страху од натприродних сила. Оне су и те које од мушкараца траже да више пажње посвећују боговима, верским светковинама и молитвама; а редак је случај да се човек који живи сам предаје таквим стварима. Да погледамо опет шта каже исти песник уводећи на сцену човека оптерећеног трошковима које жене чине за потребе приликом приношења жртви боговима: „Богови нас упропашћавају, поготово нас ожењене, јер стално морамо да славимо неки празник.”³⁰ Види такође и његовог *Женомрца*, који се жали на исто: „Приносили смо жртве пет пута дневно, а седам слушкиња је око нас ударало у цимбала, док су остале гласом призивале богове.”³¹ Дакле, тврдња да се код Гета побожним сматрају они што живе без жена не изгледа логична. С друге стране, не треба сумњати у оно о чему говоре и Посејдоније и остали истраживачи да су у том народу веома јака религијска осећања и да се из побожности уздржавају од коришћења меса у исхрани.

5: Прича се, наиме, и да је неки Гет по имену Замолксис служио Питу и од овога мислиоца стекао извесна знања о небеским телима, а нека чак и од Египћана, где га је у његовим лутањима пут такође нанео. Вративши се у отаџбину, постао је веома поштован код војних заповедника и народа проричући на основу знамења. На крају је убедио и краља да га узме за савладара као некога ко је способен да преноси вољу богова. Најпре је постављен за свештеника оног бога који је највише поштован код Гета, а након тога су и самог Замолксиса почели називати богом. Пошто је нашао неко место пуно пећина и неприступачно осталим људима, ту је живео, ретко се срећући са онима напољу, изузев са краљем и слугама. А краљ је с њим сарађивао, јер је видео да га људи сада много више слушају него што је то било раније, уверени да он своје наредбе издаје по савету богова.³²

Овај обичај се одржао и до наших дана. Увек би се пронашао неко са таквим особинама, који би био заправо краљев саветник, али би га Гети називали богом. И планина је сматрана светом, а тако је Гети и зову, али јој је име Когајонон, исто као и реци која протиче ту поред.³³ А у време када је Гетима владао Бојребиста,³⁴ против кога је већ божански Цезар припремао поход, овај почасни положај држао је Декаинеј.³⁵ И тако се преко Замолксиса до данас задржало питагорејско учење о уздржавању од коришћења меса у исхрани.

б: Према томе, могло би се с правом расправљати о ономе што стоји код *Лесника* у вези са Мизима и поносним Хипемолзима. Међутим, оно што је изрекао Аполодор у уводу друге књиге свог *Коменџара кашалоја бродова*,³⁶ то никако не стоји. Он заправо брани Ератостеново³⁷ мишљење да су Хомер и остали стари писци познавали, истина, хеленске крајеве, али да нису ништа знали о удаљеним земљама, јер им је недостајало искуство у дужим путовањима, како на копну, тако и на мору. Аполодор се слаже са овим Ератостеновим ставовима и наводи да је Хомер Аулиду назвао „каменитом”, што она заправо и јесте, Етеон „местом пуним ливада”, Тизбу „стаништем голубова”, а Халијарт „травнатим”,³⁸ али додаје да ни Хомер ни остали његови савременици нису познавали удаљене крајеве. Вели, наиме, да од око четрдесет река које се уливају у Понт Хомер не спомиње ниједну, чак ни оне најпознатије као Истар, Танаис, Бористен, Хипанис,³⁹ Фасиду,⁴⁰ Термодонт,⁴¹ Халис.⁴² Не спомиње чак ни Ските, већ измишља извесне „поносне Хипемолге, Галактофаге и Абије”. А што се тиче Пафлагонаца који живе у унутрашњости, Хомера су о њима обавестили људи који су у те крајеве стизали копном, али не зна за Пафлагонце што живе на обали Понта.⁴³ То је сасвим разумљиво, јер у то време ово море није било погодно за пловидбу и названо је „негостољубивим” (*axenos*) због сурове климе и дивљаштва околних народа, нарочито Скита, који су странце приносили на жртву, хранили се њиховим месом и користили њихове лобање као пехаре.⁴⁴ Касније, када су Јоњани⁴⁵ основали градове на обали, море је названо „гостољубивим” (*euxeinος*). Слично незнање, сматра Аполодор, Хомер показује и када је реч о Египту и Либији; не спомиње уопште надолажење Нила и засипање мора муљем, као ни превлаку између Еритрејског и Египатског мора,⁴⁵ а такође ни области Арабије, Етиопије и Океана, ако занемаримо читање које предлаже филозоф Зенон: „Доспео сам и до Етиопљана, Сидоњана и Арабљана”.⁴⁶

Не чуди, наставља Аполодор, ово незнање када је у питању Хомер, пошто и млађи писци од њега много тога не знају и измишљају необичне приче: Хесиод када говори о „људима полупсима” (*Hemikynes*) и „онима са великим главама” (*Megalokephaloi*) и Пигмејима;⁴⁷ Алкман прича о „људима чији су прсти спојени кожицом” (*Steganopodes*),⁴⁸ а Есхил о „људима с псећим главама” (*Kynocephaloi*), о „онима са очима на грудима” (*Sternophthalmoi*), „Једнооким” (*Monommatoi*),⁴⁹ као и безброј других прича.

Пошто је завршио са песницима, Аполодор прелази на прозне писце, који говоре о Рипајским планинама, планини Огијон⁵⁰ и пребивалишту Горгона и Хесперида,⁵¹ затим наставља о земљи Меропиди код Теопомпа,⁵² кимеријском граду код Хекатеја,⁵³ Еухемеровој земљи Панхаји,⁵⁴ о Аристотеловом речном камењу насталом од песка које киша растаче;⁵⁵ помиње Аполодор и ону причу о Дионисовом граду у Либији, до кога истом човеку није могуће два пута да стигне.⁵⁶

Аполодор такође пребацује и онима који Одисејева лутања код Хомера смештају у близини Сицилије; у том случају, вели Аполодор, требало би рећи да иако су се лутања заиста десила тамо, *Песник* их је, због митолошког начина казивања, преместио даље, на обале Океана. Али, док се осталим писцима, додаје Аполодор, и може опростити, то се никако не сме Калимаху,⁵⁷ који себе сматра за научника граматицара, а каже за Гаудос да је Калипсино острво, а за Коркиру да је Схерија.⁵⁸ И друге ауторе Аполодор оптужује да лажу о Геренији,⁵⁹ Акакесију,⁶⁰ о Дему на Итаци,⁶¹ Пелетронију на Пелију⁶² и Глаукопију у Атини.⁶³ Овим примерима додаје још неке мање познате, пре него што заврши своју критику, највећим делом преузету од Ератостена, који, како смо то већ напоменули, не говори истину.

Мора се, додуше, дати за право Ератостену и Аполодору када тврде да су млађи писци имали више искуства и знања о удаљеним крајевима од оних старих. Међутим, Ератостен и Аполодор претерују, посебно у Хомеровом случају, за шта, чини ми се, заслужују осуду; могло би се чак и обратно рећи да управо пребацују *Песнику* оно што ни сами не знају. А оно што још имамо да кажемо о овоме, налази се на одговарајућим местима у делу, како у опису сваке области посебно, тако и у општем уводу.

7: Говорили смо о Трачанима и о „Мизима, вештим у борби прса у прса, поносним Хипемолзима, Галактофагима и Абијима, најправеднијим људима”, желећи да упоредимо оно што стоји код нас и код Посејдонија са оним што кажу Ератостен и Аполодор. Најпре, њихов закључак је у супротности са оним што су настојали да докажу; јер, иако су претпоставили да су старији писци слабије познавали крајеве удаљене од Хеладе у односу на млађе, доказали су супротно, не само у погледу далеких области, већ и када је реч о местима у самој Хелади. Међутим, као што рекох, оставимо по страни све друго и погледајмо само оно што нас у овом тренутку интересује. Ератостен и Аполодор кажу да *Песник* из незнања не спомиње нити Ските, као ни њихово дивљаштво према странцима, које су приносили на жртву својим боговима, хранили се њиховим месом и користили њихове лобање као пехаре, због чега је и Понт назван „негостољубивим” (*axenos*), већ измишља неке „поносне Хипемолге, Галактофаге и Абије, најправедније људе”, који нигде на земљи не постоје.

Међутим, како је то онда море називано „негостољубивим”, ако се није знало за дивљаштво тамошњих народа, а посебно оног најдивљијег међу

О АУТОРУ

Мирко (Драгомира) Обрадовић (1966, Београд).

Студије историје на Филозофском факултету у Београду уписао је 1986. године и дипломирао је 1993. године са темом *Полибије као историчар римских рајнова на Балкану*. Магистарски рад *Јонија и Карија у полицији хеленистичких сила у првој половини трећега века пре наше ере* одбранио је на истом факултету 2001. године, а докторску дисертацију под називом *Историјска свесћ, полицијски пројекти и грчка херојска антропологија (VIII—III век пре н.е.)* 2008. године. Из ових радова проистекле су бројне расправе и чланци објављени у домаћим и светским стручним часописима.

После дипломирања више година је предавао историју у основним и средњим школама. Аутор је уџбеника историје за први разред гимназије (*Историја 1: уџбеник за први разред гимназије*, Београд, Klett, 2012). Од 2001. године је запослен на Филозофском факултету у Београду, у оквиру Семинара за историју старог века и Центра за античку епиграфику и нумизматику.

Наставу држи из обавезних предмета Историја старе Грчке и Старог истока (за студенте историје) и Историја Грчке (за студенте класичних наука), као и из већег броја изборних предмета (Античка историографија, Увод у античку студију, Друштвена структура грчког света до познохеленистичког периода, Развој грчког полиса), студентима са других студијских група, као и онима који похађају модул Античке студије.

У истраживањима се усредсређује на проучавање старе хеленске политичке и културне историје, са нагласком на старогрчкој историографији, а нарочито на грчким писцима који стварају у периоду Римског царства (Плутарх и Страбон, пре свих других). Посебну пажњу посвећује старогрчкој ономастици, и објавио је многе радове о старој грчкој антропологији. Интересује се и за теме из друштвене историје, а објављује и радове о појединим друштвеним феноменима (античка проституција, на пример).

Учествовао је својим саопштењима и рефератима на већем броју међународних конференција и научних скупова. Члан је Међународног друштва за проучавање Плутарха (International Plutarch Society) и Друштва за античке студије Србије.

САДРЖАЈ

О писцу и његовом делу	5
I Страбонов живот	5
II Учитељи, пријатељи и путовања	11
III Страбонова дела	
1) Историја	21
2) Географија	23
IV Страбоново схватање географије и карактер његовог дела	83
V Страбонови извори	93
VI Хелени, Варвари и Римљани у Страбоновој <i>Географији</i>	104
VII Рукописна традиција и положај VII књиге <i>Географије</i> у оквиру постојећих рукописа	109
VIII Одабрана библиографија	
А) Избор важнијих издања и превода Страбонове <i>Географије</i> (XIX—XXI век)	115
Б) Савремена литература о Страбону, његовом делу и његовим изворима	115
В) Списак скраћеница употребљених извора и дела савремене литературе приликом израде коментара	123
Страбон из Амасије	
VII књига Географије	127
Коментар	166
Фрагменти VII књиге	253
Коментар фрагмената	270
Индекс	303
О аутору	321